

навчальних можливостей студентів – гомогенною та гетерогенною; 2) за особливостями розподілу навчальних завдань – однорідною, диференційованою, кооперованою, індивідуально-груповою; 3) за часом функціонування – пролонгованою та локальною.

Отже, застосування групових форм навчання зумовлює позитивну динаміку професійно значущих особистісних якостей і здібностей студентів, підвищує рівень навченості, моделює особистісно-професійний досвід, збагачує навички міжособистісної взаємодії, необхідні у професійній діяльності фахівців соціономічних професій.

Список використаної літератури

1. Волошко Л. Б. Формування професійної компетентності майбутніх фахівців з фізичної реабілітації у процесі вивчення медико-біологічних дисциплін : дис. ...канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2006. – 211 с.
2. Волкова Н. Профессиональная компетентность специалистов: критерии оценки [монография] / Н. Волкова, Л. Волошко. – Москва-Полтава: Техсервис, 2007. – 318 с.

Олена Самодумська

ОСОБЛИВОСТІ СТАНУ ПІДГОТОВКИ ПРОФЕСІОНАЛІВ ДО ДІЯЛЬНОСТІ У НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ ДОРΟΣЛИХ

Сучасна неформальна освіта дорослих є механізмом ефективних соціальних перетворень. Дослідження її стану показало, що з її допомогою вирішуються соціальні завдання на різних рівнях соціуму, реалізуються адаптаційна, інформаційна, компенсаторна, аналітична, розвивально-діяльнісна освітні функції. Успіх реалізації і впровадження неформальної освіти дорослих у масову практику в значній мірі залежить від володіння освітянами андрагогічною моделлю, здатністю вміло тиражувати її, поєднуючи наукову теорію і освітню практику, майстерністю щодо освітньої діяльності з дорослими людьми.

Метою статті є дослідити процес підготовки професійних працівників до діяльності у неформальній освіті дорослих і узагальнити його особливості.

Неформальна освіта дорослих сьогодні є освітньою діяльністю, здійснюваною, як правило, за рамками офіційної (формальної) системи, не підкріплена дипломом офіційного зразка, розрахована на вмотивованих до навчання дорослих, що проводиться за освітніми програмами і темами, у визначені терміни, відповідає цілям навчання дорослих, забезпечує особистісно, професійно, соціально значущий результат [1, с. 209]. Основними завданнями неформальної освіти дорослих є реалізація прав дорослих на освіту протягом життя, активне їхнє включення в професійне і суспільне життя, забезпечення актуальними освітніми послугами. Такі послуги надають різноманітні суб'єкти – корпоративні, громадянські, приватні, які мають юридичне право на надання таких освітніх послуг в Україні.

Неформальну освіту дорослих відрізняє відсутність державних стандартизованих вимог до фахового рівня підготовки її організаторів і надавачів освітніх послуг. Освітні незалежні компанії працюють за правилами ринку і маркетингового просування. Базова освіта і кваліфікаційні характеристики суб'єктів, які безпосередньо навчають дорослих, інколи не відповідають вимогам, які висуваються до педагогічних і науково-педагогічних працівників офіційних закладів освіти.

Педагогічну діяльність у закладах освіти здійснюють педагогічні працівники, у вищих закладах освіти третього і четвертого рівнів акредитації та закладах післядипломної освіти – науково-педагогічні працівники. Невизначеними залишаються питання здійснення педагогічної діяльності з дорослими, особливо в умовах неформальної освіти. У цілому педагогічною діяльністю можуть займатися особи з високими моральними якостями, які мають відповідну освіту і професійно-практичну підготовку.

Відповідно до П. 25. Ст. 1. Р. 1. Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» [2] *науково-педагогічним працівником* є вчений, який має вищу освіту не нижче другого (магістерського) рівня, відповідно до трудового договору (контракту) в університеті, академії, інституті професійно провадить педагогічну та наукову або науково-педагогічну діяльність та має відповідну кваліфікацію незалежно від наявності наукового ступеня або вченого звання, підтверджену результатами атестації у випадках, визначених законодавством. Майбутніх науково-педагогічних працівників закладів та установ вищої освіти готують у закладах вищої освіти за

освітньо-педагогічними програмами другого (магістерського) рівня вищої освіти у галузі знань «01 Освіта» за спеціальністю «011 Освітні, педагогічні науки» або «Науки про освіту» та «015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)» спеціалізацією «Педагогіка вищої школи» з майбутньою кваліфікацією «Викладач університетів та вищих навчальних закладів». Аналіз зазначених програм, розроблених 16 закладами вищої освіти 2016-2018 навчальних років (вибрані нами у довільному порядку, за визначеними показниками), які знаходяться у публічному доступі на сайтах цих закладів освіти, показав, що спрямовану підготовку для подальшої освітньої роботи з дорослими здійснюють тільки 2 заклади вищої освіти і присвоюють професійну кваліфікацію, окрім викладач університетів та вищих навчальних закладів, тьютор, андрагог, тренер-коуч.

Для роботи в межах неформальної освіти дорослих здійснюють перепідготовку, ведуть різноманітні курси підвищення кваліфікації, спеціальні програми, тренінги для майбутніх освітян дорослих переважно громадські організації і приватні юридичні та фізичні особи, які мають право на надання освітніх послуг, рідше – наукові, науково-методичні, методичні установи, науково-виробничі підприємства, інформаційні служби офіційної (формальної) освіти.

Спеціальну підготовку професійних кадрів, які б виконували педагогічну діяльність в неформальній освіті дорослих, здійснюють переважно неформальні освітні суб'єкти, ще й тому, що в офіційному «Переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 963 від 14 червня 2000 р. [3] жодна з професій напряму не вказує на здійснення педагогічної діяльності в неформальній освіті дорослих чи взагалі в освіті дорослих.

У Розділі 2. «Класифікатора професій ДК 003:2010», затвердженого наказом Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 р. № 327 [4] «Професіонали» [4], який вміщує професії, що передбачають високий рівень знань у галузі фізичних, математичних, технічних, біологічних, агрономічних, медичних чи гуманітарних наук, до зазначених професій можна віднести позиції: викладачі університетів та вищих навчальних закладів; професіонали в галузі методів навчання; інші професіонали в галузі навчання; професіонали, що не входять в інші класифікаційні угруповання. У «Показчику професійних назв робіт за кодами професій» до таких назв можна віднести: викладач вищого навчального закладу; консультант з питань здорового способу життя; науковий співробітник-консультант (в інших галузях навчання); інструктор навчально-тренувального центру; лектор. У Розділі 3. «Фахівці» [4], який вміщує професії, що вимагають знань в одній чи більше галузях природознавчих, технічних і гуманітарних наук, у класифікації професій можна виокремити: фахівці в галузі освіти; інші фахівці в галузі освіти, а у «Показчику професійних назв робіт за кодами професій»: асистент вчителя; викладач-стажист; майстер навчального центру; педагог професійного навчання; інструктор культурно-просвітнього закладу.

Специфіка освіти дорослих використовує педагогічні дефініції, змістове наповнення яких вимагає наповнення, коригування і подальшого уточнення. Професіонала в неформальній освіті дорослих найчастіше називають андрагогом або фахівцем галузі андрагогіки, тобто галузі навчання, управління, консультування, соціальної, реабілітаційної, коректувальної роботи з дорослими. Андрагог має бути професіоналом високої кваліфікації, володіти комплексом спеціалізованих андрагогічних знань, умінь і навичок, що забезпечить освітню діяльність з урахуванням специфіки освітніх потреб і вікових особливостей дорослих, а також здійснення усього комплексу організованих процесів освіти для розвитку, навчання та поліпшення ключових компетентностей дорослих людей. Синонімом розуміння професії професіонала в освітній діяльності дорослих вживають, окрім андрагог, ментор, тьютор, коуч, наставник, куратор, консультант, експерт тощо. Отже, назва професії, її змістові характеристики і кваліфікаційні вимоги потребують подальшого пошуку і обґрунтування.

Висновки. Результати дослідження процесу підготовки професіональних працівників до діяльності у неформальній освіті дорослих дозволили узагальнити його особливості: відсутність державних стандартизованих вимог до рівня підготовки професіоналів освітньої діяльності з дорослими у неформальній освіті; здійснення офіційними закладами освіти підготовки майбутніх науково-педагогічних працівників закладів та установ вищої освіти переважно з майбутньою кваліфікацією «викладач університетів та вищих навчальних закладів»; організація цілеспрямованої підготовки професіоналів діяльності у неформальній освіті дорослих відбувається переважно неформальними освітніми організаціями; жодна з професій офіційного «Переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників» безпосередньо не вказує на здійснення освітньої діяльності у неформальній освіті дорослих; перелік професій «Класифікатора професій ДК 003:2010» налічує можливості для доповнення і уточнення назви професії освітянина дорослого; подальшого

обґрунтування і пошуку потребує назва професії освітнього працівника з діяльності у неформальній освіті дорослих, її змістові характеристики і кваліфікаційні вимоги.

Список використаної літератури

1. Рассказова О.Л. Феномен неформальної освіти дорослих як педагогічної категорії. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах : зб. наук. пр. / [редкол.: Т.І. Сущенко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : КПУ, 2017. Вип. 54 (107). С. 203-212.

2. Про наукову і науково-технічну діяльність Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII із змін. та доп. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення 17.10.2018).

3. Про затвердження переліку посад педагогічних та науково-педагогічних працівників. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 червня 2000 р. № 963. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/963-2000-%D0%BF> (дата звернення 17.10.2018).

4. Класифікатор професій ДК 003:2010. Наказ Держспоживстандарту України від 28 липня 2010 р. № 327 «Про затвердження, внесення змін та скасування нормативних документів». URL : <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10> (дата звернення 17.10.2018).

Алла Кобобел

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДЕФІНІЦІЙ ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ

Упродовж останнього десятиріччя у розвинених країнах світу активно впроваджуються процеси інтеграції дітей з особливими освітніми потребами у загальний соціум. Саме тому, відбуваються докорінні зміни у законодавстві, які передбачають забезпечення якісної освіти для всіх дітей без виключення. Прагнучи увійти до спільноти європейських країн, Україна визнала принципи розвитку інклюзивної освіти, які закріплені низкою міжнародних правових актів, а саме: Декларацією ООН про права розумово відсталих (1971) [1], Декларацією про права інвалідів (1975) [2], Конвенцією ООН «Про права дитини» (1989) [3], Саламанською декларацією «Школа для всіх», які містять заклик до урядів усіх країн затвердити на законодавчому рівні принцип інклюзивної освіти та приймати до загальноосвітніх шкіл усіх дітей (1994) [4]. В Україні також затверджено низку нормативних документів, які визначають порядок запровадження інклюзивної освіти, зокрема: наказ Міністерства освіти і науки України від 11.09.09 № 855 «Про затвердження Плану дій щодо запровадження інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на 2009 – 2012 роки» [5]; розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.12.09 № 1482-р «Про затвердження плану заходів щодо запровадження інклюзивного та інтегрованого навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на період до 2012 року» [6]; наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.10 № 912 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання» [7]. У результаті вперше в Законі України «Про освіту» у ст. 6 «Засади державної політики у сфері освіти та принципи освітньої діяльності» йдеться про розвиток інклюзивного освітнього середовища, зокрема у закладах освіти, найбільш доступних і наближених до місця проживання осіб з особливими освітніми потребами. У ст. 20 «Інклюзивне навчання» вище зазначеного закону було введено термін «спеціальні та інклюзивні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами» [8]. *Тож метою статті є аналіз основних дефініцій проблеми навчання дітей з особливими освітніми потребами.*

У сучасному світі інтеграція дітей із особливими освітніми потребами в масові освітні заклади – це глобальний суспільний процес, який стосується всіх високорозвинених країн. Інтеграція (від лат. *integrum*) означає об'єднання частин у ціле. У своїй роботі А. Колупаєва, О. Таранченко наводять визначення терміну освітня інтеграція українськими та зарубіжними вченими. Так, на думку Т. Лормана та Д. Деллера, інтеграція-це процес і результат створення тісно пов'язаного, єдиного, цілісного. Т. Бут, Д. Деллер, В. Засенка, Д. Лупарт, Т. Лорман та інші зазначають, що інтеграція виступає протипологом сегрегації й позначає перехідний поступ до інклюзії, як інноваційної освітньої системи [9, с. 42]. Сегрегація – це виключення дітей з особливими освітніми потребами із суспільного життя та надання освітніх послуг виключно в спеціальних закладах освіти. Ексклюзія передбачає обмеження соціальної активності дитини до її виключення із суспільного життя внаслідок обмеження соціальних та суспільних прав. Інтегроване навчання дітей з особливими освітніми потребами (відхилення психофізичного розвитку) може здійснюватися за формами повної, комбінованої, часткової та тимчасової інтеграції. Повна інтеграція рекомендована дітям, які за рівнем